

გ ა ზ ე თ ი ს უ ა ს ი

თფილისში და გა-	ბაუზავენელთა:
რეჟე ადგილებში: მაგზავნით	— — — 6 მან.
ერთის წლისა — 7 მან.	— — — 3 — 50 კ.
ნახევარის წლისა — 4 —	— — — 2 —
სამის თვისა — 2 — 50 კ.	— — — — 75 კ.
მრთის თვისა — 1 —	— — — — 15 კ.
ცალკე ერთის ნომრისა	— — — —
რედაქციის კანტორაში მიიღება უფელ-გვარი	ბანსხადება
სხვა და სხვა ენებზედ. უსი განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულე-	ბრვიის ასოებით გაზეთის სტრიქონზედ 8 კაპ., ასო მთავრულეებით
— ასოზე 1/2 კაპ.	

ქრონოსა

ხალის-მოწყობა მიიღება: ე რ ე ნ ე ნ ე ლ ი

თფილისში — „დროების“ რედაქციის კანტორაში, მელიქი-
ქი თფილის და კაპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, ამატუნის სახლში.
თფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: ВЪ Тифлисе. ВЪ
контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.
ქუთაისში — ბ. ქალანდარაშვილთან (სასულიერო სასწავლებლ-
ბელში) და ლ. ლოლუასთან მაგარინის ქუჩაზე ხოჯაშვილის სახ.

სტორს ორი თვის განმავლობაში შეუძლია უკანე მიიღოს თა-
ვის ხარჯით სტატია, რომელიც გამოგზავნილი იყო „დროებაში“
დასაბეჭდათ, მაგრამ, რომლისაზე მიზეზისა გამო, არ დაიბეჭდა.
თუ აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია შეამოკლებს,
გამოგზავნილ სტატიას და ისე დაბეჭდს გაზეთში.

„დროება“ გამოდის კვირაში ერთხელ, პარასკეობით.

ს ა კ მ ლ ი ტ ი კ მ დ ა ს ა ლ ი ტ მ რ ა ტ შ უ რ მ გ ა ზ ე თ ი.

წ ა ლ ი წ ა დ ი მ ე ა მ მ ს მ.

უ ი ნ ა ა რ ს ი:

უ ც ხ ო ქ ე ე ყ ე ნ ე ბ ი: საფრანგეთი, — შვეიცარია. — მ. მ. ის ა მ მ ე ბ ი. — მიქტარ იუგოს სიტყვა. — რ უ ს ე თ ი: — ტ ე ვ რ ი ს გ უ ბ ე რ ნ ი რ დ ა მ. — („დროების“ კორესპონდენცია). — წვირილი ამბები. — ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა. — ს ნ ა რ ე ვ ი. — უ ე ლ ტ ო ნ ი. — ს. წყვლაძისა.

უწყებებით თაგის საკუთარი მმართველობა, სახელათ „ცენტრალური კომიტეტი“, რომელიც სრულებით არ ემორჩილება საფრანგეთის ახლანდელ მმართველობას და თავის განკარგულებას ახდენს. აჯანყებულებს მონარტრის უბანი სრულებით შეუკრავთ და გაუმგებრებით ბარიკადებით; იმათ 200,000 მეტი თოფები და 30 ზარბაზანი აქეთ თურმე. ამ არეულობას ისე შეუშინებია მმართველობა, რომ ნაციონალური გვარდიის უფროსს — დენერალ მინუას — გაუგზავნია წიგნი ბორდოს მმართველობისთვის, რომ რაც შეიძლება მალე ჯარი გამოგზავნეთ პარიჟში, თორემ ბელგიის, მონმარტრის და მილეტის უბნებში დიდი არეულობა არის და აქაური ჯარი არ კმარა ამ არეულობის დასამშვიდებლათ. (მინუას მაგიერათ ნაციონალური გვარდიის უფროსათ — მურელ-დე-პალადინი (ადრინდელი ლუარის არმიის უფროსი) დაუნიშნაეთ).

— საფრანგეთის მმართველობა პერსალში გადასულა; მაშასადამე საფრანგეთის დედაქალაქათ, პარიჟის ნაცვლათ, დროებით მერსალი იქნება, რომელიც ოცდა ხუთ ვერსზეა პარიჟიდან. ნაციონალური კრების სხდომები იქაურ თეატრის ზალაში იქნება.

— ზოგიერთ გაზეთებში იყო დაბეჭდილი, რომ რომშიარა მოკვდა, მაგრამ ამის შემდეგ სხვა გაზეთებში იყო ნათქვამი, რომ ეს ამბავი ტყუილია; მართალია, ის ძალიან ავით იყო, მაგრამ სიკვდილით კი არ მოამკვდარა. — სანამ ნემსების ჯარი პარიჟში იდგა, ამ

ქალაქს მკვდრის შეხედულობა ჰქონდა; ქუჩებში სრულიად ჩვეულებრივი მოძრაობა არ იყო, ყველა დუქნები, კაფეები და სასტუმროები დაკეტილი იყო და თითქმის ყველა სახლებს ფანჯრები ფარდებით ჰქონდა ჩამოფარებული. მაგიდინ თუ არა ნემსები, პარიჟმა ისე თაგის ჩვეულებრივი სახე მიღო: გაზეთებმა ხელ-ახლავ დაიწყეს გამოხსენა, ქუჩები განათეს გაზის ფანრებით, მთელ დამსხალხი მხიარული სახით დაიარბოდა ქუჩებში და ბულვარებზე. მაგრამ ყველას კი ეტყობოდა, რომ ნემსებზე გაბრაზებული იყვნენ.

— მარკო-დე-ნოაილი, რომელიც რუსეთის სასახლესთან საფრანგეთის ელჩათ არის დანიშნული, დაბეჭდა ერთ ფრანკულ გაზეთში შემდეგი სტატია ახლანდელ საფრანგეთის მმართველობის მდგომარეობაზე: „საფრანგეთში დაფუძნდა რესპუბლიკა. რომელიმე მეფის დაჯდომა საფრანგეთის ტახტზე, უტყველია, ასტებს სხვა და სხვა პარტიებში არეულებას და გაუწყნარებელ განხეთქილებას. მართლაც იმით რომ საფრანგეთის ტახტზე რომელიმე დინასტიის პრინცს დასმენ, საქმე არ გაკეთდება: თვითონ ხალხს უნდა ჰქონდეს რწმუნება მონარხიული მმართველობისა და ემორჩილებოდეს იმას. საფრანგეთის ხალხს კი ამჟამად მხოლოდ რესპუბლიკა ჰსურს. შეიძლება დასვათ რომელიმე პირი საფრანგეთის ტახტზე, მაგრამ ის მთელი ხალხის მეფეთ კი არა, მხოლოდ ერთი პარტიის მეფეთ იქნება; ამისთანა მეფე ვმსგავსება უფსევო ხეს და ამის გამო

თაგის დღეში ვერ გასძლებს დიდ ხანს საფრანგეთში.“ ბოლოს მარკო-დე-ნოაილი ურჩევს ფრანკულებს, თუ გინდათ გადაუხადოთ მერმანას ახლანდელი შეურაცხყოფა და ისეც დადგეთ სხვა ხალხების განათლების და პოლიტიკური პროგრესის წინამძღოლელათ, ნუ გააგდებთ ხელიდან რესპუბლიკურ დროშას. „მხოლოდ რესპუბლიკას შეუძლია, ამბობს მარკო, უშიშრათ შეხედოს თვლებში მერმანის მძლავრობას, მხოლოდ რესპუბლიკას შეუძლია დაამხოს მერმანია, მაგრამ თოფიარლის ძალით კი არა, განათლებისა და იდეის ძალით.“

— მმართველობამ მოსპო ექვსი რესპუბლიკური გაზეთი, რომელიც იმის მოწინააღმდეგეთ ითვლებოდნენ. ამ განკარგულებას მმართველობა იმით ხსნის, რომ „არ შეიძლება იქ თაგისუფალი მმართველობა დაფუძნდესო, სადაც გაზეთები აჯანყებას და კანონების წინააღმდეგობას ურჩევენ ხალხსაო. სანამ ამისთანა გაზეთები არ მოისპობიან, მანამ მშვიდობიანობა ვერ დამყარდება ჩვენშიო.“

— იმ არეულობისათვის, რომელიც შარშან 31 ოქტომბერს მოხდა პარიჟში, როდესაც, თუ ახლავს მკითხველს, შულ-ჩაგრი, ტროშუ და ზოგი სხვა მაშინდელი მმართველობის პირები დაატუსაღა აჯანყებულმა ხალხმა, სამხედრო სამართლის გადაწყვეტილებით ბლანკი, ჩრუანსი, ლევრო და ზოგი სხვები სიკვდილით უნდა დაისჯონ, როდესაც ისინი მმართველობას ჩაუყარდებოდა ხელში.

უ ს ს მ კ მ ე ყ ე ნ ე ბ ი

ს ა შ რ ა ნ გ თ ი

საფრანგეთში რევოლიუცია არის. დღემდე ამ არეულობას დიდ მნიშვნელობას არ აძლევდნენ, მაგრამ დღევანდელი ტელეგრაფებით და ცნობებით შეიტყობს მკითხველი, რომ საქმე იქამდე მისულა, რომ პარიჟის არმიას თავის სარდალი — დიუკო — დაუხვერტია. ამას გარდა ლიონშიაც მომხდარა არეულობა და ქალაქის მერი და პრეფექტი დაუტუსაღებიათ. მარსელშიაც არეულობა არის. შევლა ამ არეულობების მიზეზი, როგორც ხშირათ გვითქვამს, ის არის, რომ რადიკალურ რესპუბლიკელებს არა ჰსურთ დემოკრილიონ ახლანდელ ბურჟუაზულ მმართველობას და იმ მოტივების პირობებს, რომელიც შეჰქრამ მმართველობამ და რომელიც ამცირებენ საფრანგეთის ღირსებას. პარიჟში ყველაზე უფრო აჯანყდენ ერთი ქალაქის უბნის, მონმარტრის, რესპუბლიკელები, რომელთაც მიიხრეს თავიკენ ნაციონალური გვარდიისა და ზღვის უწყებებში მოსამსახურე სალდათები. ამათ გა-

უ ე ლ ტ ო ნ ი

როგორც აღხანა, ისეთი ჩაღხანა. — მნათობის პირველი წიგნი და ყველაზე საზოგადოების თანაუგრძობლობაზე. — ჰყავის თუ არა ჩვენი მწიგნობრობა? — ჩვენი კითხვის ხალისი. — ლავირება უფ. ივანოვის ბიბლიოთეკაში. — ახალმოდური ქალები. — შედარება თფილისისა და სატახტო ქალაქებისა. — მრი სიტყვა ტაროსზედ. —

გეგონოსთ, რომ ამით მე იმის თქმა მინდოდა, ვითომც ჩვენი დაუჯდომლობა წინსვლას ანუ პროგრესს ნიშნავდეს; არა, იქნება ჩვენ ერთსა და იმავე წრეში დავტრილებდეთ მზრიალასავით, მაგრამ წინსვლა მანც არ შეგვიძლია და მოუსვენარნი ვართ; არ შეგვიძლია ერთ ალაგას გაჩერება და ერთ საგანზე სჯა. — სწორეთ ამ ნაირი მოუსვენრობის და დაუჯდომლობის ბეჭედი ესმება დღევანდელ ჩემ ფელტონს, რადგან ეს ფელტონი ჩემი ნაწარმოებია და თვითონ მე დაუმჯდარი ხასიათის ხალხის შვილი ვახლავარ... „როგორც აღხანა, ისეთი ჩაღხანაო.“

პირველი ადგილი ჩვენს ფელტონში მიესცეთ ლიტერატურულ ახალ ამბებს. თითქმის ერთი წლის მოლოდინის შემდეგ, გუშინ, 15 მარტს, როგორც იქნა გამოვიდა „მნათობის“ პირველი, იანერის, წიგნი. რა უნდა ვთქვათ ამ გარემოებაზე იმის მეტი, რომ ამ ნაირათ ჟურნალის გამოცემა შეუძლებელი საქმეა: საზოგადოებას თითქმის დაეიწყება, რომ ერთ დროს „მნათობი“ არსობდა ქვეყანაზე და ახლა იმან ისეც ამოჰყო თავი. „მნათობის“ რედაქცია თავის საქმეების ცუდათ წაყვანას (როგორც „დროებისაც“) საზოგადოების თანაუგრძობლობას და გულგრილობას აბრალებს. შეიძლება ეს მართალია; მე არ ვამტკიცებ ამას, ამიტომ რომ ამაში, ჩემის აზრით, თვითონ ჩვენი ჟურნალებისა და გაზეთების უფერულობაც და საზოგადოების ლიტერატურული გემოს გაუგებლობაც არის, ერთის მხრით, დანაშავე; —

მაგრამ როგორ უნდა მოიქცეს ამ შემთხვევაში რომელიმე ჟურნალისა ან გაზეთისა რედაქცია? შეტყველია, როცა იმას გამოეცემა საშუალება გაზეთის, ანუ ჟურნალის გამოცემისა, ანებებს ამ საქმეს თავს, მოსპობს თავის ორგანს და ეცდება სხვა მხრით მოუტანოს ამავე საზოგადოებას სარგებლობა. თორემ მუდამ საზოგადოების ყვედრება, რომ ჩვენი საქმის წახდენა თქვენი ბრალია, მართალი გითხრათ, თანაგრძობას და მასთან ღონისძიებასაც ვერ შეჰმატებს ვერც ერთ რედაქციას. „დროების“ სტატიებს ამ საგანზე მხოლოდ ის მნიშვნელობა ჰქონდა, მგონია, რომ ანგარიში წარედგინა საზოგადოებისთვის — რამდგომარეობაშია ჩვენი ლიტერატურა და რის მოთხოვნის უფლება აქვს საზოგადოებას. მაგრამ, დარწმუნებული ვარ, რომ, თუ როდესმე „დროების“ გამოცემილებს შემოაკლდათ ყოველი ღონისძიება გაზეთის გამოცემისა, მაშინ ისინი სრულიად მოსპობას ამჯობიებენ, ვინემ „მნათობსავით“ იფორთხონ...“

„მნათობის“ პირველ წიგნში სხვათა შორის დაბეჭდილია უფ. მოსე შიქოძის გაცხარებული პასუხი „დროების“ სტატიებზე, რომელიც მარშან მისის იყენენ დაბეჭდილი; ჯერ მართლათაურით („სუსტი ჰქვის ამჟამად“) გაიგებს მკითხველი — რა კოლოზე უნდა იყოს ეს სტატია დაწერილი, ჩვენ ამ სტატიანვე ვერ ვიტყვით, რადგან ჯერ წაკითხვაც ვერ მოვასწრეთ. იმედია, თვითონ ის პირი, რომელსაც შეეცება სტატია, თუ საჭიროთ დაინახავს, გასცემს იმას პასუხსა. ამას გარდა ამავე

„მნათობის“ წიგნში პირველი მოქმედება უფ. შურცელაძის ტრაგედიისა — „ღიღი მოურავი“ — ჩვენი მეთექვსმეტე საუკუნის ცხოვრებლამ.

მკითხველმა საზოგადოებამ იცის, რომ ჩვენს ენაზე ორი ახალი წიგნი გამოვიდა, სახელათ „პირებული“. ახლა ჩვენ შევიტყეთ, რომ უფ. მ. წერეთელს განუზრახავს გამოსცეს ახალი ჟურნალი ამავე სახელათ. პირველ ორ წიგნსაც სრულიად ჟურნალური ხასიათი ჰქონდა; ამ ორი წიგნიდან ცხადათ დაინახავს მკითხველი, რომ, თუ „პირებული“ ჟურნალათ გადაქცა და არ შეიცვალა თავის ხასიათი, „მნათობსავით“ ცუდათ არ წავა იმის საქმე და საზოგადოების თანაგრძობას დაინახურებს.

ჩვენ შევიტყეთ აგრეთვე, რომ პეტერბურღში ერთ ჩვენებურ ყმაწვილკაცს შეუდგენია პირველ-დასაწყისი სწავლის სახელმძღვანელო შკოლებისათვის და გამოცემას აპირებს, ძლიერ სასიამოვნო ამბავია. პეტერბურღიდანვე მივიღეთ ცნობა, რომ მეორე ჩვენთაგანი აპირებს იმ სათათრეთის პროვინციების ისტორიის დაწერას, რომელიც ერთ დროს საქართველოს ნაწილს შეადგენდენ და რომლებშიაც ქართველობა ჯერაც არ აღზოკილა. ეს პირი აგროვებს თავის შრომისთვის მასალებს და სთხოვს, ვსაც რა განიანა ამ პროვინციების შესახებ, „დროების“ რედაქციაში გამოგზავნონ, რომელიც იმას გადასცემს.

მითი შესხედით რომ მოიფიქროს კაცმა,

ჩვენ, ქართველები, დამჯდარი ხასიათისა ვართ, თუ არა? ჩემი აზრით, ჩვენ, როგორც საზოგადოათ თითქმის ყველა სამხრეთის ხალხები, ძალიან დაუმჯდარი ხასიათისა ვართ. პრ

— მარტის შვიდს მარსელიაში ყოფილა არეულობა; ნავსადგურის მუშებს უთხოვნიათ, რომ მუშაობის დრო უნდა შეევიწყლებოდნენ და დღიური ქირა უნდა მოგვემატოსო. პრეფექტი დაბრუნებია მუშებს, თქვენ თხოვნას განვიხილავთ და ამის შემდეგ ისინი დაწინაურებულან. ღღევანდელი ტელეგრაფში დამატებულია მკითხველი, რომ ამ ჟამად მარსელიაში, როგორც პარიზში, ლიონში და ზოგიერთ სხვა დიდ ქალაქებში, რევოლუცია არის; მაგრამ ეს რევოლუცია ერთის მხრით მმართველობის უკმაყოფილებისაგან და მეორე მხრით იმისაგან არის, რომ ხალხს არა მხოლოდ დემოკრატიის საფრანგეთის დამამკვირვებელ მორიგების პირობებს, რომელიც ამ მმართველობაში შეჰქრა ბერმანისათვის.

— როგორც ამას წინეთ მოვიხსენიეთ ჩვენ გაზეთში, ახლანდელ ნაციონალურ პრესაში არიან ისეთი დეპუტატები, რომელთაც მსურთ რესპუბლიკა მოსკოვს და რომელიმე ძველი დინასტიის (ბურბონის ან ორლეანის) პრინცი დასვან საფრანგეთის ტახტზე. ამის თაობაზე აი რა უთქვამს ერთ ალაგას ახლანდელი რესპუბლიკის პრეზიდენტს—ტიერს: „ხალხის წარმომადგენლებისაგან, მასხადამე თვითონ ხალხისაგან, მივიღე მე უფლება; ამის გამო მე არ შემოძლია, ამ ხალხის დაუკითხავთ, გრაფ შამბორს ან რომელსავე ორლეანის პრინცს, ან სხვას ვისმე გადავსცე ეს მონდობილი უფლება. მე ვაღიარებ მხოლოდ ხალხის უზენაეს უფლებას და დავემორჩილები მხოლოდ იმ გადაწყვეტილებას, რომელსაც ხალხი, თავის წარმომადგენლების პირით, გამოაცხადებს.“ სწორედ ამ სიტყვებს ამბობდა პრეზიდენტობის დროს ნაპოლეონი. რასაკვირველია, ტიერი ისეთი კაცი არ არის, რომ საფრანგეთის იმპერატორობა მოინდომოს, მაგრამ, თუ მოახერხა, რომელსავე ორლეანის პრინცს კი დასავსე საფრანგეთის ტახტზე, რადგან ის თვითონ ორლეანისტია.

შვეიცარია

მთელ ბერმანიაში დღესასწაულობენ ახლა ნემცები თავის გამარჯვებას, ყველა ქალაქებში ქუჩებსა და სახლებს აჩაღებენ და სადილებს მართვენ; ერთი სიტყვით, ნემცები აღ-

ტაცებაში არიან. შვეიცარიის ნემცებსაც უდღესასწაულებათ ბერმანის გამარჯვება; მაგრამ ციურხში, რომლის მცხოვრებლები უმეტესი ნაწილი ნემცები არიან, ამ დღესასწაულობის დროს დიდი არეულობა მომხდარა: ფრანკების აფიცრები გარეულან ამ საქმეში და სდამებიათ დღესასწაულობის დაშლა; ხალხსაც მიუღია არეულობაში მონაწილეობა; აუარებელი გროვა მივირდნია სატუსალოს და დატუსალებულების განთავისუფლება სდამებია; აგრეთვე რატუსასთანაც მოგროვილან ბევრი, ასე რომ შვეიცარიის თავმჯირის მმართველობა იძულებული ყოფილა ჯარი გამოეყვანა და დემშვიდებია ხალხი; ამ დამშვიდებაში 4 კაცი მოუკლავთ და ბევრი დაუჭრიათ.

ომის აზვები

— ბამოუანგარიშებით, რომ ახლანდელი ომი საფრანგეთს ცხრა მილიარდ ფრანკით დაჯდამია. ამ ძნელათ წარმოსადგენელ რიცხვში ურევია ხუთი მილიარდი ფრანკი კონტრიბუცია, სამი მილიარდი თვითონ ომში დახარჯული ფულები და ერთი მილიარდი სახელმწიფო ხაზინის ზიანი, იმის გამო რომ ომიანობის დროს გარდასახადი არ შეჰქონდათ.

— ნემცურ და ფრანკულ ოფიციალურს გაზეთებში სწერდენ, რომ ნემცების ჯარის პარიზში ყოფნის დროს, არაფერი არეულობა არ ყოფილა; მაგრამ სხვა გაზეთებში კი სხანს, რომ ზოგან ნემცებსა და ფრანკულს შუა შეტაკება მომხდარა. მრთ ალაგას ნემცების ჯარისთვის ქუჩის ბიჭებს ქვები დაუშენიათ და რამდენიმე სალდათი დაუჭრიათ. მეორე უბანში დაუჭრიათ სამი აფიცარი, რომელთაც სტატსკური ტანისამოსი ჩაცვით, რომ არ გვიცნონო, და პარიზის დასახედავით დაიარებოდნენ თურმე. მაგრამ ხალხმა იცნო ისინი ლაპარაკზე, დაიჭირა და პოლიცია რომ არ დახმარებოდა გაგლეჯას უპირებდნენ. სანამ ნემცები პარიზში იყვნენ, ერთი ღუქანი და სასტუმრო არ ყოფილა გაღებული, ასე რომ არაყსაც ვერ მოულობდნენ თურმე სასყიდლათ. მრთმა ქალმა მიჰყიდა თურმე პრუსიულ

სალდათებს რამდონიმე ბოთლი არაყი; ხალხს შეეცოა ეს, გაბრაზებული დაეცნენ ამ ქალს და ქვით ჩაქოლეს. მრთმა ფრანკულმა მუშამ იცნო თავისი ძველი იმხანაგი ნემცების სალდათებში და ხელი ჩამოართვა. ხალხი დაერია ამ ფრანკულს და უთუოთ მოჰკლავდა, ნემცები რომ არ დახმარებოდნენ. მრთ ალაგას ინგლისელმა ვალო თავის სასტუმრო და უმასპინძლდებოდა ნემცების სალდათებს; იმ წამსვე აუარებელი ხალხი დაეცა ამ სასტუმროს და ისე დაანგრის, რომ ქვა ქვაზე აღარ დასტოვეს.

— მორიგების პირობის ძალით, აი რა და რა მიწები დაუთმეს ფრანკულს ნემცებსა: მეგმო რენის დეპარტამენტი, რომელიც 190 საზოგადოება და 588,900 მცხოვრებია; ზემო რენის დეპარტამენტი, ზელფორს გარდა— 520,000 მცხოვრებლებით; მოზელის დეპარტამენტი (მეცის მახრითურთ) — 425,876 მცხოვრებლებით, მერტის დეპარტამენტი, რომელიც ითვლება— 131,645 მცხოვრებლები. სულ ფრანკულს ნემცებს მლზასში და ლოტარინგიაში— 1,616,778 მცხოვრებლები.

— მრთმა მორიგების პირობაში ეწერა, რომ პარიზში ნემცების ჯარიდამ მხოლოდ 30,000 კაცი უნდა შეეიდნო, მაგრამ მოლტკეს 100,000 კაცი დამზადებული ჰყავდა თურმე, ვინცობაა, პარიზელმა თუ წინააღმდეგობა გაუწიეს ჩვენ ჯარს, ამას დაეხმარებო. ამ რიცხვიდამ 70,000 კაცი თვითონ პარიზის კვლდებთან იყო თურმე მზათ იმ დროს, როდესაც 30,000 შიგ ქალაქში შედიოდა; ამას გარდა ჭორტებიდამ ზარბაზნებს პირდაპირ პარიზისკენ ჰქონდათ თურმე პირი მიშვიერილი. ასე რომ ამ ზარბაზნებსა და ჯარს ერთი თვალის დახმამებში შეეძლოთ პარიზის აოხრება და ნანგრევებათ გადაქცევა. პარიზში კი ეს ამბავი სრულიად არ სცოდნიათ.

— მრთს აესტრიულს გაზეთში სწერენ, რომ პრუსიის შემდეგისთვის ძალიან ეჭირება, რომ რუსეთთან კეთილი განწყობილება და მეგობრობა ჰქონდესო. საფრანგეთს მხოლოდ მაშინ შეუძლია ახლანდელი დამარცხება გადაუხადოს ბერმანისათა, როდესაც რუსეთი იმის მხარეს დაიჭერსო. მართ-

ლია, წარსულ დროებაში რუსეთი მჭიდროდ დახმარებია საფრანგეთს: მრთმეცისკენ და I-მა 1814 წელს მოუღდა საფრანგეთსა და კონტრიბუცია დაჰკლდებია ბერმანისა, აგრეთვე 1818 წელსაც; ნიკოლოზის I-ის დროსაც საფრანგეთი და რუსეთი კარგათ იყვნენ ერთმანეთში; მაგრამ ახლა, თუ მივიღებთ მხედველობაში უკანასკნელ პრუსიის კაროლის დეგემას და იმაზე იმპერატორი ალექსანდრე II-ის პასუხს, დავრწმუნდებით, რომ შემდეგში საფრანგეთს სრულიად არ უნდა ჰქონდეს იმედი რუსეთის დახმარებისა.

— საფრანგეთსა და ბერმანის შუა ახალ სამზღერებს დაადგენს კამისია, რომელიც რვა კაციისაგან იქნება შემდგარი: ოთხი საფრანგეთის მხრით და ოთხი ბერმანისა. ბისმარკს დიდი ხანა მზათა აქვს თურმე პლანი ახალი სამზღერებისა და იმ ადგილებისა, რომელიც ბერმანამ წართვა საფრანგეთს. მორიგება თუ არა ეს კამისია თავის საქმეს, მეომარი მხარეების წარმომადგენლები შეიკრიბებიან ბრიუსელში და შეჰყვრენ დაბოლოებით მორიგების პირობებსა. ამბობენ, რომ პირველი სხდომა ბრიუსელის კონგრესისა 21 მარტს იქნებაო.

— პირველათ ნემცები გაზიდვენ საფრანგეთიდან ყველაფერს რაც კი ომში საზოგადო იშოვეს, მაგალითად: კონტრიბუციის ფულებს, ზარბაზნებს, თოფებს და სხვა ომის მასალებს, და შემდეგ თვითონ ჯარიც დაიწყებს დაბრუნებას; ასე რომ, ამბობენ, ბერმანის ჯარები პირველ მისამდე ვერ დაბრუნდებიან თავთავიანთ ქვეყნებშიო.

— 19 თებ. (3 მარტს), ე. ი. იმ დღეს, როდესაც ნემცების ჯარი უნდა გასულიყო პარიზიდან და მორიგების პირობები შეეკრა, ოფიციალურა ქურნალი, სანამ ნემცების ჯარი არ გავიდა პარიზიდან, მანამ არ გამოასულა; ეს იმიტომ მოახდინეს თურმე, რომ ამ ნომერში გამოცხადებული იყო მორიგების პირობები და მმართველობას ეშინოდა არეულობა არ მოხდეს და გაბრაზებული პარიზის ხალხი და ნემცების ჯარები არ შეეტაკონ ერთმანეთსაო.

მიმტორ იუზოლს სიტყვა.

მიტორ იუგომ 17 თებ. (1 მარტს) წარ-

ჩენი მწიგნობრობის საქმე ძალიან კარგათ მიდის: ხუმრობა საქმეა, ბატონო, ჩვენს პატარა საქართველოში სამი გაზეთი გამოდის, ორი ქურნალი და იქნება ერთიც კიდევ მოემატოს და იმას გარდა სხვა და სხვა წიგნები. მისმე გარეშე კაცს რომ უთხრა ეს ამბავი, მართლა, ეგონება, რომ ქართული ლიტერატურა ჰყვავის და წარმატებაშია. მაგრამ... მაგრამ წაიკითხეთ „ღროების“ და „მნათობის“ მოწინავე სტატები საზოგადოების თანაგრძობის შესახებ და მაშინ გაიგებთ ნამდებელ მდგომარეობას ჩვენი ლიტერატურისას.

ამ უკანასკნელ დროს რომ საზოგადოთ კითხვის სურვილი მოემატა ჩვენ საზოგადოებას ამაში კი ეჭვი არ არის. შეინდეთ უფ. ივანოვის ბიბლიოთეკაში და ცხადათ დარწმუნდებით ამაში: უკანასკნელ ოც კაცს (ამათში ქართველებიც ურევიათ) მაინც ნახათ თითქმის ყოველთვის, რომელიც დარბაისლურათ გაწოლილან კრესლოებზე და ჩარჩაებულან გაზეთის, ქურნალის, ან სხვა რომლისაზე წიგნის კითხვაში.

შეველია ამ გარემოებაზე, ე. ი. კითხვის ხალხის მომეტებაზე, საფრანგეთსა და პრუსიას შუა ომიანობას დიდი გავლენა ჰქონდა. მაგრამ ისიც უეჭველია, რომ ახლა ზოგიერთი ისეთიპირები ჰკითხულობენ წიგნებს და დროგამოშვებით გამოცემებს, რომელთაც წინეთ ამნაირი საქმე—უბრალო დროს დაკარგავთ მიჩნდით. შეხედეთ, მაგალითად, ახალგაზდა ქალებს, რომელთაც ადრე მხოლოდ ბლოტის

მალაზიის კარები და ალ. ლიუმას და პოლ-დემოკის რომანები იცოდნენ... ორს საყენს ვერ გაივლით ბალაენის პრასექტზე, რომ სამი ახალგაზდა ქალი მაინც არ შეგხვდესთ, რომელთაც მწვანე ყდიანი ივანოვის ბიბლიოთეკის წიგნი ილიაში არ ჰქონდესთ ამოდებული.

შემეტსი ნაწილი ამ მშვენიერი არსებებისა, უეჭველია ახლაც რომანებსა და მოთხრობებს ჰკითხულობენ, მაგრამ უფრო ახალ-მოდურ რომანებსა, მაგ. შვილიგაენის, რუფინის, ანდრე ლეოს, შატრიანის და სხვ. მაგრამ მთელისის ახალგაზდა ქალებში მე ისეთებსაც შეგხვდომილვარ, რომელნიც საზოგადოთ რომანების და მოთხრობების კითხვას თაკილობენ და უფრო ღრმა-აზროვან წიგნებს მისდევენ. მსგავსადან უკანასკნელი მოდის ქალები, რომლებს მამაცობა კმაყოფილდება იმით, რომ ქუჩაში მარტო გაიარონ, რომელნიც ყველაფერში თავის ქუჩის და სურვილის დაგვრათ მოქმედებენ და გაუწყნარებლივ საზოგადო სარგებლობაზე ღრმა—ღრმა ფრუხებით ლაპარაკობენ. რასაკვირველია, მარტო სიარული, თავის ქუჩის და სურვილის დაგვრათ მოქმედება და საზოგადო საქმეებზე ლაპარაკი ძლიერ საქმეა საქმე არის. მაგრამ არცერთ ამგვანსაგან საქმე არ გაკეთდება: საქმე იმაში კი არ არის, რომ მაინც და მაინც ჩემ ქუჩაზე უნდა ვიარო: ხშირათ თუ თავის ქუჩა არ უჭრის კაცს, ურიგობას არ იზამს, რომ სხვისას დაუჯეროს; არც მარტოკა საზოგადო საქმეებზე ლაპარაკით გარიდდება რამ: საქმე იმაშია, რომ თვით ჩვენი რომელიმე მოქმედებით დაეხმარათ ამ სა-

ზოგადო სარგებლობის მოტანას და არა მარტო ცალიერი სიტყვები წამოვიხროლოთ...

შუ. ივანოვის ბიბლიოთეკაში ბევრ ღირს—შესანიშნავ სცენებს ნახავს კაცა. მისაც მსურს შეიტყუას—როგორი აზრისაა ახლანდელი ომიანობაზე უმეტესი ნაწილი ჩვენი მკითხველი საზოგადოებისა, ან ვისი მხარე უჭირავს იმას, პრუსიის თუ საფრანგეთისა, ერთ დღესასწაულსა გაიჩრდეს უფ. ივანოვის ბიბლიოთეკაში და შეჰქვლია ყველაფერს ცხადათ შეიტყუოს. მაგრამ ეს მხოლოდ და უყურებს მომსილველებს—რა გამოეხატება იმათ სახეზე, როდესაც ტელეგრაფებს ჰკითხულობენ. მე ამ მხრით მივიტყვი ყურადღება მომსილველებსა და დავრწმუნდი, რომ უმეტეს ნაწილს იმათგანს, ამ ომიანობის დროს, ხშირათ მოუხდათ მუბლის შექმუნება და ნადგლიანათ ამოხვება. ხანდისხან კი იმათ სახეზე გოვეცება და სასოწარკვეთილება ერთსა და იმავე დროს იხატებოდა, როგორც მაგ. იმ ტელეგრაფის წაკითხვის შემდეგ, რომელიც პარიზის კაბიტულაციას გვაცნობდა. ზოგი უფრათ წამოიძახებდა: ვუჰ, თქვენს კაცობას! ბრავო! ვაჰ! Вотъ тебѣ и на! და სხვა ამ გვარებს.

პეტერბურის და მოსკოვის გაზეთებში სწერენ, რომ იქაური პოლიტიკოსები ორ პარტიათ არიან გაყოფილნი: ერთს ბერმანის მხარე უჭირავს და დახმარის იმის გამარჯვებას, მეორეს კი—საფრანგეთისა, რომელიც თავის მხრით დასტობის ამ სახელმწიფოს სვეს და იმის დამცირებაში ცივილზაციის უკან დასწევას ჰვლავს. მკითხველი ჰვლავს, რომ ამისთანა პოლიტიკოსები ჩვენ მთელისშიაც მოიპოვებიან.

მაგრამ მთელისის შინაგანი ცხოვრება მარტო ამით არ ემსგავსება რუსეთის სახტატო ქალაქებისას: ბევრი სხვა მხრითაც არ ჩამოუდგება უკან ჩვენი მთელისი ზემოხსენებულ ქალაქებს. რადგან ყველას მოხსენება არ შეიძლება, მოვედით რამდონსამე: პეტერბურში და მოსკოვში რამდონიმე ორ-

მოცი გაზეთები და ქურნალები გამოდის, რომელთაც ათასობით ჰყავთ ხელის მომწერლები და მკითხველები; მთელისშიაც გამოდის რამდონიმე ერთი გაზეთები და ქურნალები, რომელთაც, ათასობით თუ არა, ათობით მაინც ჰყავთ ხელის-მომწერლები; პეტერბურში და მოსკოვში არის იტალიანური ოპერა და რუსული თეატრი,—ჩვენც გვაქვს. ამ დიდ მარხვაში პეტერბურში უნივერსიტეტის პროფესორები სხვა და სხვა ლექციებს ჰკითხულობენ; ჩვენშიაც ჰკითხულობენ ლექციებს სხ.დასხ. საგნებზე ამ დიდმარხვაში ასეთი ლექციები სწორეთ საარგებლოთა ყველასთვის; და ბევრი სხვა სულისა და ხორცის მარგებელი რამ, რაც პეტერბურში და მოსკოვში არის, ჩვენს მთელისშიაც მოქმენის კაცი. იქნება ცოტადღენი რამ აკლდეს ჩვენ მთელისს, მაგრამ რა უყოთ? მართლა ყველაფერში გათანასწორება ხომ არ შეუძლია...

ამ ჟამად სხვა და სხვა სასულიერო და სახორციელო კონცერტებსა და ღრმა აზროვან ლექციებსა ვისმენთ ჩვენ, თვითისელები; მაგრამ მალე დიდი მარხვაც გათავდება, მალე იმ დროსაც მოვესწრობით, როდესაც თეატრიც გავგეხსნება და მუშტიდის, სან-სუსის, მონ-პლეზირის და სხვა ბევრ ბაღებში სიარულიც შეგვეძლება. მართლა, დღეს რომ ომთმზათთა ისეთი მშვენიერი დარია, მზე ისე ტუბილათ ათბობს კაცს, ისეთ ნიართ უღლავს იმას მარღებში სისხლს, რომ ძალა—უნებურათ მოინდომებს მუშტიდისაკენ გასაიერებას. ჩვენ და სანუგეშოთ, მარგასლასთან ცირკსაც გვაშენებენ, სადაც, გათვლოლოფოსებური ვერის ცქერით და გაწერთილი ძაღლების ვარჯიშობით იქნება კიდევ საკმაოთ დღესტებეთ. მამ შემდეგშიაც ჩვეულებრივთ დავსწრათ სიცოცხლის სიტკობების გემებას. სადარდელი ხომ არა გავგეხნია რა...

და საქმე იმ მდგომარეობაში დაჩინდა რა მდგომარეობაშია 1854 წლამდე იყოფებოდა.

მრთს სალდათს გაუმართავს შიასის გუბერნიის შესანიშნავი სასოფლო შკოლა. შესანიშნავი ეს შკოლა იმითია, რომ შაგირდები სწავლის ფასს არაფერს არ იძლევიან და არც საკუთარი სახლია ამ შკოლისათვის: მის ნაცვლათ ყოველი შაგირდი ევლდებულება რამდონსამე დღეს დაიყენოს და არჩინოს თავისას და თავის ხარჯით მასწავლებელიც და შაგირდებიც. ასე რომ წლის განმავლობაში შკოლა თითოეულ შაგირდის დედ-მამასთან დაჰყოფს რამოდენსამე დღეს. ამ შკოლას დაარქვეს სახელათ—მოდრაეი შკოლა.

გიზლიოგრაფია

თფილისის გუბერნიის ასაწარი მასალების კრება, გამოცემული თფილისის გუბერნიის კანცლარისაგან, მისი მმართველის, პ. ზ. სერგანის რედაქციით.

(„Сборникъ матеріаловъ для описанія Тифлискаго Губерніи, издаваемый при канцеляріи Тифлискаго Губернатора, подъ редакціею правителя оной К. Л. Зиссермана.“ Тифлисъ, Типографія Дубелира, 1870).

ის წიგნი, რომლის სახელი ჩვენ ზეგითავა ვწერეთ, გამოვიდა ამ დღეებში თფილისში; ეს წიგნი პირველი ტომის პირველი ნაწილია: ეს ნიშნავს, რომ შემდეგში პირველი ტომის დასრულების იმედიც უნდა გექნოდეს, და მეორე და იქნება მესამე ტომაც უნდა მოველოდეთ...

პირველ ნაწილში დაბეჭდილია „მოკლე ისტორიული განხილვა თფილისის გუბერნიის ადმინისტრაციული შედგენისა,“ რომელშიც დაწერილებით აწერილია ოფიციალური ცერემონიები საქართველოს რუსეთთან შეერთების დროს, და ორივე სიტყვა ნათქვამი ზოგიერთ ცვლილებებზე, რომელნიც მას შემდეგ უმთავრესი მმართველობის პირებში მოხდენ. იმედა, რომ შემდეგ წიგნში უფრო დაწერილებით აწერილი იქნება ის ცვლილებები, რომელნიც თითონ თფილისის გუბერნიის შეხებოდენ, განსაკუთრებით იმ წესში, რომლითაც ის იმართებოდა დღემდე...

ამ სტატიას მოსდევს ზოგიერთი რიცხვები, რომლითაც შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო გავება, თუ რამდენი მცხოვრებლები, პირუტყვი, რა სიდიდის მოსავალი, რამდენი დანაშაულობა და სხვ. იყო და არის თფილისის გუბერნიისში. მაგრამ, საუბედუროთ, წინასიტყვაობაში ნათქვამია, რომ ეს რიცხვები სრულიად უსათუოთ არ უნდა ჩაითვალოს... ამას მოყვება უფ. ზაგურსკის თხზულება: „გეოგრაფიული და ეტნოგრაფიული აწერა თფილისის გუბერნიისა“ (ესე იგი თფილისის გუბერნიის მიწის და ხალხის აწერა). ამ თხზულებაში გადმოწერილია ძველად დაწერილებული კარტიდან უმთავრესი მთები და მდინარეები; მათი მდებარეობა და დენა. მანარჩენი კი, განსაკუთრებით ხალხის აწერა, უეჭველია, მეორე წიგნში იქნება დაბეჭდილი.

უფ. ზაგურსკის სტატიას მოსდევს თფილისის გუბერნიის უმთავრესი გზების აწერა, შედგენილი აგრეთვე იმავე დაწერილებული კარტის შემწეობით... შემდეგ მოდის სტატისტიკური აწერა, დამყარებული იმ რიცხვებზე, რომელნიც წინასიტყვაობას ეჭვეულათ გამოყავს. სამაგიეროთ, მეტის მეტათ შესანიშნავია ორი თხზულება, რომელნიც ამ სტატიას მოსდევს: პირველი, — მადნეულობის ძებნის და ქარხნების აწერა, და მეორე — მასალები ყმების განთავისუფლების აწერისთვის თფილისის გუბერნიისში. მადნეულობის საქმე ჩვენში ისეთი შესანიშნავი და სასარგებლო საგანია, რომ ჩვენ შემდგომში დაწერილებით

ეთამბობთ მკითხველებს ზემოხსენებული სტატიის შინაარსს. რაც ყმების განთავისუფლების საქმეს შეეხება, უნდა ვთქვათ, რომ ეს ის მასალებია, რომელნიც უწინ დაუბეჭდეთ ყმების განთავისუფლებელ კომიტეტისთვის. ამ მასალებს ბევრჯერ მიაქცევს ყურადღებას ჩვენი ქვეყნის მომავალი ისტორიკოსი; მაგრამ ჩვენ იმაზე ჯერ-ჯერობით არა გვეთქმის რა, იმის მეტი, რომ ეს მასალები მეტისმეტათ ძვირფასი და შესანიშნავი რამ არიან, და მთელ „კრებაში“ ამის მეტი სხეაც რომ არა იყოს რა, მის გამოცემლებს მაინც დიდი მადლობა ეთქმის ჩვენი მხრით.

რუსულ ენაზე გამოვიდა ამ ხანებში ერთი ფრანკულული ენიდამ უფ. ანტონოვიჩისგან ნათარგმნი წიგნი, სახელათ მმორკა იმპერიის ისტორია — ტაქსილ დელორისა. ამ წიგნში ცხადათ არის ნაჩვენები თუ რა იყო იმის მიზეზი, რომ ეს მეორე (ე. ი. ნაპოლეონ მესამესაგან გაჩენილი) იმპერია ასე უეცრათ დაეცა და მოისპო. მეორე იმპერია, როგორც პირველიც, დელორის აზრით, დაფუძნებული იყო ლალატობაზე, და ბერეჟუნიის დამორჩილებაზე და ამის გამო თავიდაც მიხედებოდა კაცი, რომ ის აღრე თუ გვიან თავის თავათაც უნდა დარღვეულიყო. პირველი ნაპოლეონის დროს ცოტათი მაინც ღირსეულ კაცებს ეძლეოდათ პატივი და თანამდებობა; ამ ნაპოლეონის ხელში ურიგდებოდა ყველა უნიკო და მოღალატე კაცება. გარყენა იყო პირველი ნაპოლეონის მმართველობის საფუძველი; მესამე ნაპოლეონის ხელში კი მთელი ოფიციალური საფრანგეთი გარყენილი იყო. მეორე იმპერიის მმართველობამ მხოლოთ უნიკოები გაჩინა და როდესაც საფრანგეთს გაჭირებაში კაცები მოუნდა, იმას დაუხვდა მხოლოთ მოღალატეები; და ამნაირათ საფრანგეთში მიიღო ღირსეული სახეული თავის ბედის გულ-გრილათ ყურებისათვის. მაგრამ ამ გარყენილს ფრანკულებს გარდა, საფრანგეთში პატიოსანი, და გონიერი პირებიც იყვნენ, რომელნიც არ დემორჩილენ მეორე იმპერიის უღელსა. პირველი ნაპოლეონიც შეუბრალებლათ სდევნიდა იმისთანა ხალხს, რომელიც არ ემორჩილებოდა იმის ზნეობით დამცემელ მმართველობასა, მაგრამ ისეთი სდენა და შეუბრალებლობა ამ საფრანგეთის საუკეთესო შეილებსა, როგორც გამოიჩინა ნაპოლეონ მესამემ, მაგონი, კაცს არ გაუგონია: ამათ ადგებდენ თავიანთ სამშობლოდამ, აგზავნიდენ ქაენაში და აღრჩობდენ შეიანის დამაპალ ჰაერში. ეს დიდებული, ამბობს დელორი, და მთელი ქვეყნის აზრებისა და განათლების სატახტო ქალქი (პარიჟი), რომელსაც წაართვეს და დაუღუპეს საუკეთესო სწავლულები, პოეტები, ორატორები, თავისუფალი მწერლები და პატიოსანი სახელმწიფო საქმეების მცოდნე კაცები, კინაღამ ისეთ სასტუმროთ არ გადიქა, რომელშიაც დროს ატარებდენ მხოლოთ მთელი ქვეყნის მდიდარი და გარყენილი არისტოკრატები.

ამ წიგნში ბევრი საინტერესო ცნობებია მეორე იმპერიის შესახებ; სხვათა შორის პარიზის ომზე და ახლანდელ ომზედაც, რომლის ატეხას იმავე ნაპოლეონ III — ეს აბრალებს, რომელსაც სურდაო გამარჯვების შემდეგ უფრო დაფუძნებულიყო საფრანგეთის ტახტზე და შინაგანი საქმეებისთვის აეცილებინა ფრანკულების თვალა; მაგრამ მის ნაცვლათ, პრუსიის არმიის წყალობით, თეითანვე თავის თავი წააგო.

ამ წიგნში ბევრი საინტერესო ცნობებია მეორე იმპერიის შესახებ; სხვათა შორის პარიზის ომზე და ახლანდელ ომზედაც, რომლის ატეხას იმავე ნაპოლეონ III — ეს აბრალებს, რომელსაც სურდაო გამარჯვების შემდეგ უფრო დაფუძნებულიყო საფრანგეთის ტახტზე და შინაგანი საქმეებისთვის აეცილებინა ფრანკულების თვალა; მაგრამ მის ნაცვლათ, პრუსიის არმიის წყალობით, თეითანვე თავის თავი წააგო.

ამ კვირის ტელეგრაფი პარიჟი, 12 მარტს არეულობა თანდათან მატულობს; ინსურგენტებმა დაიქრეს მენსენის ფორტი; ბირჟა და ლუქენბი დაკეტილია. ბერნი დამ. ლიონში რევოლუციაა. პარიჟი, 13 მარტს. დენერალი ლუქენბი თავის სალდათებმა დახვრიტეს. შენევი დამ. ლიონის აჯანყებულეებმა გამართეს ბატარეები და მერი და პრეფექტი დატუსადეს. მარსელში რევოლუცია არის. პარიჟი, 15 მარტს. როგორც სჩანს, ხალხი დაწყნარდა და არეულობა თავდება.

რეს მენსენის ფორტი; ბირჟა და ლუქენბი დაკეტილია. ბერნი დამ. ლიონში რევოლუციაა. პარიჟი, 13 მარტს. დენერალი ლუქენბი თავის სალდათებმა დახვრიტეს. შენევი დამ. ლიონის აჯანყებულეებმა გამართეს ბატარეები და მერი და პრეფექტი დატუსადეს. მარსელში რევოლუცია არის. პარიჟი, 15 მარტს. როგორც სჩანს, ხალხი დაწყნარდა და არეულობა თავდება.

ნაკრები

მკითხველს ესმოება, რომ შარშან ერთი ინგლისელი და იმის გუვერნანკა დაენობლენ იმაზე, რომ გუვერნანკა ერთ მილიონ ფრანკის მარკას მოუყრის თავს. ნიზოლავის პირობით, თუ ეს ქალი მოჰკრებს ამდენ მარკებს, მაშინ ინგლისელმა სამუდამოთ უნდა გაუჩინოს იმას ოცდა ხუთი მან. პენსია; თუ არა და ქალი ათი წელიწადი მუქდად უნდა ზრდიდეს ინგლისელის შეილებს. საზოგადოებამ საშინელი მონაწილეობა მიიღო ამ საქმეში: ერთი მოსკოველი უცხადებს ახლა ამ ქალს გაუხუთებში, შენი აღრესი შემატყობინეო, ოცი ათასი მარკა უნდა გადმოქცეო. ბევრი სხეაც უყრის თურმე თავს მოსკოველი და პეტერბურღში მარკებს ამ ქალისთვის. პეტერბურღში და მოსკოვეში კი არა, ჩვენს თფილისში უნდა ნახოთ, როგორ აგროვებენ ნახარ ფრანკის მარკებს ქალები და ყმაწვილი კაცები: ვისაც არ შეხვდები, ყველა მარკებს გთხოვს და თვალსაყრთ აგროვებს. აი, სად სჩანს ჩვენი საზოგადოების მზრუმელობა საქვეყნო საქმეებზე... აბა ეცადეთ და რომელიმე შკოლისათვის ან გადამწერი სოფლისათვის აგროვეთ თითო კოპეიკი... რამდონს მოაგროვებთ, ენახოთ...

მნიანობის გამო, თითქმის ნახევარ საფრანგეთში არ შეუფუძვებიათ მინდვრები და ყანები, რადგან არც თესლი მოეძედათ და არც მუშები, რომელნიც სამართათ იყვნენ გაწვეულნი. ამის გამო, შემდეგში საფრანგეთში დიდ შიმშილობას მოვიღან. მაგრამ უცხო ქვეყნებშიც ცოტ-ცოტა შემწეობას აძლევენ ფრანკულის სოფლის ხალხს; მაგ. ინგლისში შესდგა საზოგადოება, რომელიც პურს და ხორბალს აგზავნის საფრანგეთში ღარიბი ხალხის დასარჩებლათ; ამისთანა საზოგადოება შემდგარა ამერიკის შეერთებულ შტატებშიაც, სადაც თვითონ მმართველობას მიუღია ამ საქმეში მონაწილეობა და, როგორც ამბობენ, რამდონიმე ხომალდ ხორბალს გზავნის თურმე საფრანგეთში.

ამ დღეებში მოკვდა ბორღოში სტრასბურღის მერი (ლუბერნატორი). იმის დასაფლავებაზე მამეტამ წარმოხატვა სიტყვა, რომელშიაც ამტკიცებდა, რომ დღეის შემდეგ საფრანგეთის პოლიტიკა იმაში უნდა მდგომარეობდეს, რომ როგორმე მღზასი ისევ უკან დაიბრუნდეს.

ზოგიერთ ნემეცურ გაზეთებში სწერენ, რომ ბერმანიის ჯარს ახალი თოფები უნდა დაურიდდეს; იმათი აზრით, ღრეხებს სისტემის თოფი, რომელიც რეაჯერ და ათჯერ ვარდება მინუტში, ისე ვერ ასრულებს თავის დანიშნულებას (ე. ი. კაცების კვლას), როგორც მარტინის სისტემის თოფი, რომელსაც ერთ მინუტში ოცდა სამი კაცის მოკვლა შეუძლია, რადგან ოცდასამი ჯერ ვარდება ამ ხანის განმავლობაში. ამ უკანასკნელი სისტემის თოფები შემოუღლიათ ახლა ინგლისის და შეიქარის არმიებში.

მგზანიზმს. ამ საათის გამართვისთვის მებედვი ექსიწელიწადი მუშაობდა თურმე... მდესაში მოკვდა ამას წინეთ ერთი ვილაც მოსამსახურე კაცი (ლაქია), სახელათ ჩებურნიკი, რომელსაც ექვსასი მანეთი, ოფლოთ მოგროვილი ფული, დარჩა. ამ ფულეზიდამ ჩებურნიკიმ სამასი მანეთი უანდერძა სასოფლო შკოლას, რომელიც იმის სოფელში არის გამართული და დანარჩენი სამასი მდესის (ნოვოროსიის) უნივერსიტეტის ღარიბ სტუდენტებს.

როგორი სიძულვილი დაბადებულა ნემეცებსა და ფრანკულეებში შემდეგი მაგალითები გვიმტკიცებენ: შევლა პარიჟის სახლის პატრონებმა პირი შეჰკრეს, რომ არც ერთ ნემეცს სახლი არ მიეკირავათო. ამის გამო იმ გამოცხადებებზე, რომელსაც სახლის კედელს მიაკრუნ ხოლმე — ეს სახლი ქირავდებაო, — ყველგან დამატებული შემდეგი სიტყვები: „ნემეცს სახლი არ მიქირავდება.“ მატრებმა აღუთქვეს, ერთმანეთს ნემეცს არაფერი მიეუიღათო, რადგან იმათ გავცატრცეს ომში და უმეველია ჩვენივე ფულეზით იგატრებნო. რამდონსამე ნემეცს გაესწათ, მორიგების შემდეგ პარიჟში თავის ლუქენბი, მაგრამ ხალხი დაცემოდა ამ ლუქენბს და ძალით დაეკეტა. მტრშიაც ვერ დაირბიან ნემეცები უშირათ: ამას წინეთ ერთ ვილაც ავსტრიელ ნემეცს დასეოდნენ ქუჩაში პარიჟის პატარა ბიჭები და ცემას უპირებდენ. საწყალმა ნემეცმა ერთი ოინი მოიგონა და იმით ძლიეს იპატია თავი: დასწერა უეცრათ პატარა ქალაღზე: „ავსტრიელი ვარო“ და მიიკრა ეს ქალაღი მლაპაზე. ამის შემდეგ იმისთვის კაცს ხელი არ უხლია.

გიზლიოგრაფიული განცხადება

მელიქიშვილისა და კომპ. სტამბაში იბეჭდება „სამარტოქლო“ (ისტორიული მიმოხილვა), თხზულება დიმიტრი ბაქრაძისა, პირველი რეველი. ამ რეველს შეადგენს შემდეგი ხუთი თავი: I. საზოგადო მიმოხილვა. — შეველეს ქვეყნის ისტორიით ირიცხვიან გეოლოგია და ენები. — მნებთ ვიცით, რომ კაცობრიობის წინაპარი გაჩენილან სამოლო-აზიაში და იქილამ გავრცელებულან ქვეყნის პირზე. — სულ ძველად მჭიდროდ დამყარებულს საზოგადოებას ვბოულობთ შინიკაში და მეკიბტეში. II. მცირე-აზია. — რა მნიშვნელობა აქვს მცირე-აზიას ჩვენის ისტორიისთვის. — სულ ძველად რა და რა ტომები დასახლებულან მცირე-აზიაში. — მოკლე ცნობა ამ ტომებზე. — ჰეროდოტეს სიტყვით ჩვენი მხარე. — ძალხიდელინი. III. ძავკაზია. — იმისი გეოლოგიური ისტორია. — სხვა და სხვა თქმულება წარდნაზე. — მს თქმულება რას გვიმტკიცებს. — საილამ წარმოსდგა ლექსი ძავკაზია. — ამ ლექსის ისტორია. IV. ბერძნების კოლონიები შივის-ზღვის პირად. — სტრამონი. — როგორ გამოგვიხატავს სტრამონი ძავკაზიის ადგილებს და ტომებს. — სტრამონის იბერია და ალბანია. — მენოფონტეს სურათით მესხეთი. V. შეველეს უცხო-ტომთ კვალი ძავკაზიაში. — ამ კვალს ვბოულობთ ენებში, სხვა და სხვა გეოგრაფიულს სახელ-წოდებაში, ზნეობაში და ყო-ფაცხოვრებაში.

გიზლიოგრაფიული ცნობა სიტყვანი და მოკლვკაპანი, თქმულინი იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის მიერ, დაბეჭდილი მეორეს გამოცემით. რომელი არის შეესებული 73 ახლითაქაღებითა, ისეიდებთან: თფილისში, სასუფლოიერო სემინარიაში ი. ზოგვაშველისას, და ალადათოვის წიგნების მალაზიაში, მუთათისში — თეით ეპისკოპოსის სახლში. შასიგზევიკიარისა სქელ ქალაღზედ დაბეჭდილის ორი მანეთი, თხელზედ — მანეთ-ნახევიარი.